

Тематична рубрика: Національна економіка

УДК: 637.134:65.016(477)

Матищак Ю.І.

аспірантка кафедри економіки підприємства
Одеський національний економічний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Аналіз організаційно-технічного розвитку молокопереробних підприємств України показав, що більшість вітчизняних підприємств характеризуються низьким рівнем розвитку. Це пов'язано із низьким рівнем рентабельності основних засобів, використанням застарілого обладнання та технологій, високим рівнем зносу основних засобів, відсутністю інновацій, значними простоями технологічного обладнання тощо. Для розробки комплексу рекомендацій щодо шляхів покращення організаційно-технічного розвитку підприємств даної галузі в статті було досліджено вплив технічних і організаційних чинників на результати діяльності підприємства за допомогою мультиплікативної багатофакторної моделі на прикладі ПАТ "Криворізький міськмолокозавод №1". На основі проведено аналізу були сформовані основні шляхи підвищення організаційно-технічного розвитку підприємства.

Ключові слова: розвиток, підприємство, основні засоби, оновлення, вдосконалення, фондівдача.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ТЕХНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ МОЛОКОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Матищак Ю.И.

Анализ организационно-технического развития молоко-перерабатывающих предприятий Украины показал, что большинство отечественных предприятий характеризуются низким уровнем развития. Это связано с низким уровнем рентабельности основных средств, использованием устаревшего оборудования и технологий, высоким уровнем износа основных средств, отсутствием инноваций, значительными простоями технологического оборудования. Для разработки комплекса рекомендаций относительно путей улучшения организационно-технического развития предприятий данной отрасли в статье было исследовано влияние технических и организационных факторов на результаты деятельности предприятия с помощью мультипликативной многофакторной модели на примере ОАО "Криворожский гормолокозавод №1". На основе проведенного анализа были сформированы основные пути повышения организационно-технического развития предприятия.

Ключевые слова: развитие, предприятие, основные средства, обновления, совершенствования, фондоотдача.

WAYS TO IMPROVE THE ORGANIZATIONAL AND TECHNICAL DEVELOPMENT UKRAINIAN MILK PROCESSING ENTERPRISES

Matishchak Y.

The article is devoted to analysis of the organizational and technical development of dairy processing enterprises in Ukraine. Analysis has shown that most domestic enterprises are characterized by a low level of development. This is due to the low level of profitability of fixed assets, the use of obsolete equipment and technologies, the high level of depreciation of fixed assets, lack of innovations, significant downtime of technological equipment. In order to develop a set of recommendations on how to improve the organizational and technical development of enterprises in this sector we were built the multiplicative multifactorial model. The model is shown the influence of technical and organizational factors on the results of the company's activity on the example of one of the Ukrainian milk

processing enterprises. On the basis of the analysis, the main ways of increasing the organizational and technical development of the enterprise were formed.

Keywords: development, enterprise, fixed assets, updating, improvement, return on assets.

Постановка проблеми. Більшість українських промислових підприємств характеризується високим ступенем зносу основних фондів, а коефіцієнт оновлення залишається досить низьким, внаслідок чого якість продукції знижується, а її собівартість зростає. В умовах відкритості ринків збуту це питання набуває першочергового значення, адже вітчизняні підприємства не в змозі конкурувати з іноземними виробниками та виходити на зовнішні ринки. Крім того, така ситуація призводить до вироблення продукції значно нижчої якості, ніж у аналогічних виробників, що застосовують новітню техніку та технології.

Тому вітчизняним підприємствам необхідно ставати на шлях організаційно-технічного розвитку, що і призвело до необхідності аналізу даної складової в контексті впливу на рівень розвитку підприємства. Напрямки вдосконалення організаційно-технічного розвитку необхідно формувати виходячи з можливостей підприємства, специфіки його функціонування, умов, що склалися на ринку та існуючих на підприємстві проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення рівня розвитку останнім часом в економічній літературі приділяється значна увага. Незважаючи на те, що проблема оцінювання організаційно-технічного рівня виробництва не є новою, у науковому середовищі до сих пір відсутня єдність навіть у застосуванні термінології для визначення вихідного рівня його розвитку [1-2]. Деякі автори окремо досліджують рівень техніки та технологій, інші – тільки організаційний рівень виробництва. Серед вчених, які досліджували питання техніко-технологічного розвитку, можна виділити О. Я. Дмитрука, О.М.Олефіренко, О.Г Шевлюгу, Ф. І. Євдокимова, Й.М.

Петровича, Н. В. Краснокутську, В. П. Лисякова, О. С. Передерееву, Ю.С. Погорелова, Л. Г. Олійник та інших [3-9].

На нашу думку, процес виробництва являє собою єдність техніки, технології і організації виробництва, тому неможливо розглядати технічний рівень відокремлено від організаційного рівня виробництва.

Формулювання цілей статті. Мета даної роботи – дослідити вплив організаційно-технічних чинників на результати діяльності підприємства та розробити на цій основі комплекс заходів для покращення організаційно-технічного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Рівень економічної ефективності діяльності підприємства залежить від багатьох чинників і умов. Ці чинники в реальності діють не ізольовано, в чистому вигляді, а здебільшого перетинаються і взаємообумовлюють один одного. Частина з них залежить від діяльності підприємства загалом, інші пов'язані з технологією й організацією виробництва, а ще деякі зумовлені рівнем використання виробничих ресурсів і впровадженням науково-технічного прогресу [3].

Як показують дослідження, організаційно-технічний рівень виробництва виступає фундаментально базою розвитку підприємства та відображає процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, організаційної структури, процесу організації виробництва тощо. Організаційно-технічний розвиток має бути зорієнтованим на кінцеві результати виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності підприємства [4].

Але сучасний стан організаційно-технічного розвитку виробництва викликає занепокоєння. За результатами проведеного його оцінювання серед молокопереробних підприємств України видно, що абсолютна більшість підприємств характеризується не дуже високим рівнем організаційно-технічного розвитку.

Протягом останніх років на більшості підприємств молочної галузі України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних

процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на молокопереробних підприємствах, коливаються в межах відповідно 6-10% їхнього загального обсягу, а коефіцієнт зносу досягає 50–55% загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих одиниць.

Низький ступінь придатності та інтенсивності відновлення основних засобів призводить до того, що більшість вітчизняних переробників молока програють за показниками якості іноземним зразкам і не відповідають світовим стандартам через високу ресурсо- та енергомісткість.

Основною перешкодою до здійснення процесу оновлення устаткування та впровадження новітніх технологій виступає брак фінансових ресурсів. Проблеми підвищення виробничого потенціалу молочної галузі на основі використання інноваційних технологій, реалізації вітчизняних наукових розробок, подальшого удосконалення організаційної структури, забезпечення ритмічності виробництва, і, як наслідок, забезпечення конкурентоспроможності кінцевої продукції, вирішуються надто повільно. Низький рівень інноваційної активності підприємств стримує розвиток галузі та не дозволяє вітчизняній продукції конкурувати з іноземною і завойовувати нові ринки збуту.

Саме цим передусім пояснюється невідкладна необхідність прискорення оновлення й підвищення ефективності використання основних фондів, механізації та автоматизації праці, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці, удосконалення структури основних виробничих фондів.

Комплекс заходів щодо покращення рівня організаційно-технічного розвитку буде розроблений на базі підприємства ПАТ "Криворізький міськмолкозавод №1".

ПАТ "Криворізький міськмолкозавод №1" випускає молочну продукцію під торговою маркою «Смаковеньки» та «Ясне сонечко».

Основною продукцією підприємства у 2016 році була продукція з незбираного молока та нежирна продукція, що включає: молоко пастеризоване та топлене питне, кефіри різної жирності, ряжанку, масло, йогурти з наповнювачами, сметани, сиркові маси та сирки знежирені з різними наповнювачами, сири різної жирності. Але більшість показників організаційно-технічного рівня розвитку залишається на досить низькому рівні. Так, коефіцієнт оновлення на даному підприємстві у 2016 році становив всього 0,185, при цьому рівень зносу основних засобів складав майже 55%.

За таких умов технічні характеристики використовуваних основних засобів аналізованого підприємства погіршуються, внаслідок чого знижується якість продукції, зростає її собівартість, підприємство втрачає конкурентні переваги на ринку.

У 2016 році, на відміну від 2015 року для підприємства ПАТ "Криворізький міськмолкозавод №1" характерне зростання обсягів виробленої продукції. Розглянемо, які фактори організаційно-технічного розвитку вплинули на таке збільшення об'єму виробництва продукції на підприємстві.

Для цього, враховуючи основні складові організаційно-технічного розвитку підприємства, нами була побудована багатофакторна детермінована мультиплікативна модель залежності результатів діяльності підприємства від економічних факторів, що відображають рівень організаційно-технічного розвитку, яку можна описати наступним рівнянням:

$$Q = F \times \frac{F'}{F} \times \frac{T}{F'} \times \frac{Q}{T}, \quad \text{де} \quad (1)$$

Q – обсяг випуску продукції, тис. грн.;

F – середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.;

F' – середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.;

T – витрати праці (середньорічна кількість працівників), чол.;

Вихідні дані для факторного аналізу обсягу випуску продукції ПАТ "Криворізький міськмолкозавод №1" надано в таблиці 1.

У моделі фактор а – об'ємний, характеризує середньорічну вартість основних виробничих фондів, всі інші фактори – якісні, вимірюють ефективність застосування основних виробничих фондів та людської праці.

Таблиця 1

Вихідні дані для факторного економічного аналізу обсягу випуску продукції підприємства ПАТ "Криворізький міськмолкозавод №1"

Роки	Показники і фактори						
	Обсяг випуску продукції, тис. грн, Y	Середньорічна вартість ОПФ, тис. грн., a	Середньорічна вартість активної частини ОПФ, тис. грн.	Середньорічна кількість працівників, чол.	Питома вага активної частини ОПФ, b	Показник, зворотній до фондоозброєності праці активною частиною ОПФ, чол/тис. грн., c	Продуктивність праці, тис.грн/чол., d
A	1	2	3	4	5=3:2	6=4:3	7=1:4
2015	121954,23	8977	4759	339	0,530	0,071	359,747
2016	175731,56	8142	4217	294	0,518	0,070	597,726
i	1,441	0,907	0,886	0,867	0,977	0,982	1,662

Джерело: розрахунки автора

Як видно з даних таблиці 1, обсяг випуску продукції підприємства за аналізований період часу збільшився на 44,1%, що стало наслідком значного збільшення продуктивності праці – аж на 66,2%. При цьому показники технічного рівня підприємства все ж таки мають тенденцію до зниження: середньорічна вартість основних виробничих фондів зменшилась на 9,3%, питома вага активної частини основних виробничих фондів скоротилась на 2,3%, а показник, зворотній до фондоозброєності праці активною частиною ОПФ знизився на 1,8%.

На основі даних таблиці 1, були розраховані абсолютні та відносні прирости обсягу випуску продукції підприємства на базі метода ланцюгових підстановок та за допомогою метода ізольованого впливу факторів. Їх результати надано в таблиці 2, 3.

Таблиця 2

Результати розподілу абсолютного та відносного приросту обсягу виробництва продукції підприємства по факторах за методом ланцюгових підстановок

Розподілення	ΔY	ΔY_a	ΔY_b	ΔY_c	ΔY_d
Абсолютне, тис.грн	53777,33	-11343,63	-2545,67	-2299,31	69965,94
Відносне,%	44,10	-9,30	-2,09	-1,89	57,37

Джерело: розрахунки автора

Так, з даних таблиці видно, що обсяг виробництва продукції в 2016 році збільшився на 44,1% за рахунок стрімкого збільшення продуктивності праці – на 57,4%. При цьому скорочення середньорічної вартості основних засобів стало причиною зменшення обсягів виробництва на 11343,63 тис. грн, або на 9,30%, зменшення питомої ваги активної частини основних виробничих фондів – призвело до скорочення обсягів виробництва на 2,09%. А зменшення показника, зворотного до фондоозброєності праці активною частиною основних виробничих фондів призвело до скорочення обсягу виробництва продукції на 2299,31 тис. грн, або на 1,9%. Проте це не змінило загальної тенденції збільшення обсягу виробництва продукції підприємства.

Для порівняння отриманих результатів застосуємо метод ізольованого впливу факторів, який певним чином долає недоліки методу ланцюгових підстановок. Основна його відмінність полягає в тому, що при побудові індексної факторної системи змінюється один з факторів, а всі інші фіксуються на базисному рівні. Результати розрахунків надано в таблиці 3.

Таблиця 3

Результати розподілу абсолютного та відносного приросту обсягу виробництва продукції підприємства по факторах за допомогою метода ізольованого впливу факторів

Розподілення	ΔY	ΔY_a	ΔY_b	ΔY_c	ΔY_d	Δ
--------------	------------	--------------	--------------	--------------	--------------	----------

Абсолютне, тис.грн	53777,33	-11343,63	-2806,74	-2594,83	80675,02	-10152,49
Відносне,%	44,10	-9,30	-2,30	-2,13	66,15	-8,32

Джерело: розрахунки автора

З даних таблиці 3 видно, що при використанні даного методу вводиться додатковий абсолютний приріст Δ , що виражає синергетичний ефект – взаємодію вихідних чотирьох факторів - a, b, c, d.

За допомогою методу ізольованого впливу факторів вдалося встановити, що синергетичний ефект факторів Δ викликав зменшення результативного економічного показника на 10152,49 тис. грн, або на 8,3%.

При цьому метод ланцюгових підстановок показав занижені значення впливу економічних факторів на розмір обсягу виробництва продукції у порівнянні із методом ізольованого впливу факторів, оскільки між ними була розподілена від’ємна величина $\Delta = -10152,49$ тис. грн, що відображає взаємодію вихідних факторів.

Використання даного методу дало змогу отримати наступні результати: обсяг виробництва продукції підприємства в 2016 році збільшився на 53777,33 тис. грн або на 44,10%, що сталося в основному за рахунок збільшення продуктивності праці – на 66,2%. Зменшення середньорічної вартості основних засобів та питомої ваги активної частини основних виробничих фондів призвело до падіння обсягу виробництва на 9,3% та 2,3% відповідно. За рахунок зменшення показника, зворотного до фондоозброєності праці активною частиною основних виробничих фондів обсяг виробництва продукції скоротився на 2,1%, але це не змінило загального тренду збільшення обсягу виробництва продукції ПАТ «Криворізький міськмолокозавод №1».

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що незважаючи на зростання показників, що відображають результати діяльності підприємства, фактори, що впливають на рівень організаційно-технічного розвитку, мають тенденцію до зниження.

Причиною низького темпу організаційно-технічного розвитку, малої ефективності здійснення переробки молочної сировини, з точки зору використання виробничих потужностей є сезонність виробництва. В теплу пору року, коли на завод надходить велика кількість молочної сировини, попит на більшість молочної продукції падає; взимку ж навпаки – заготівля молока різко знижується, а попит на молочну продукцію зростає. Дефіцит кількості молочної сировини спричиняє зростання цін як на сировину, так і на молочну продукцію. Отже, щоб забезпечити виробництво сировиною, підприємству доводиться завозити її із сусідніх областей. Нерідко відстань складає 320-350 кілометрів, а це додаткові витрати і зростання цін на молокопродукцію. Крім того, відбувається конкурентна боротьба між переробними підприємствами за виробника сировини, а на її якість вони звертають увагу в останню чергу.

Для ліквідації перелічених проблем та підвищення організаційно-технічного рівня аналізованого підприємства, на нашу думку, необхідно прийняти першочергових заходів щодо аналізованих складових.

З метою активізації зусиль аналізованого підприємства у напрямі підвищення організаційно-технічного розвитку виробництва ми вважаємо необхідним:

1. Дотримання підприємством власної стратегії організаційно-технічного розвитку, що повинна передбачати переорієнтацію інвестиційної політики на максимальне оновлення, технічне переозброєння й реконструкцію діючих основних засобів.

2. Збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування, що означає перехід від практики одиничної заміни спрацьованих знарядь праці до систематичного комплексного оновлення техніко-технологічної бази підприємства.

3. Зосередження зусиль підприємства на впровадженні комплексних автоматизованих та механізованих процесів у виробництво, що забезпечить безперервність та ритмічність процесу виробництва, ліквідацію простоїв

технологічного обладнання. Підвищення рівня автоматизації процесу виробництва і управління є одним з основних напрямків технічного прогресу в усіх галузях народного господарства.

4. Освоєння нових технологій та технічне переоснащення виробничих фондів підприємства, що, з однієї сторони, впливає на підвищення ефективності діяльності виробництва, забезпечує середньострокові та довгострокові конкурентні переваги, дає можливість випускати продукцію високої якості відповідно до ступеню розвитку технологій, з іншого – має особливе значення для галузі, оскільки ті підприємства, що працюють з використанням новітніх технологій, сприяють тому, щоб підприємства-конкуренти наслідували приклад більш високорозвинених підприємств.

Висновки. Поліпшення організаційно-технічного рівня розвитку дає можливість зменшити виробничі витрати і покращити якість продукції, тим самим збільшити попит на даний товар. Технічне переоснащення призводить до ресурсо- та енергозбереження, зменшення часу виготовлення продукції внаслідок заміни людської праці на машинну, тим самим зменшується вірогідність нещасних випадків на виробництві, знижуються витрати на заробітну плату [10, с.76]. Використання більш досконалої техніки, нових технологій доїння та обробки молока, впровадження комплексної механізації та автоматизації виробництва призведе до економічного зростання, тим самим збільшуючи інвестиційну привабливість підприємства та його конкурентні переваги на ринку.

Список використаних джерел:

1. Онищенко В.О., Редкін О.В. Організація виробництва: навч. посіб. / В.О. Онищенко, О.В. Редкін, А.С. Старовірець, В.Я. Чавчанова. – К.: Лібра, 2005. – 336 с.

2. Федоров А.А., Богацька Н.М. Шляхи та чинники підвищення ефективності виробництва [Електронний ресурс] / А.А. Федоров, Н.М. Богацька – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64805>
3. Олефіренко О.М., Шевлюга О.Г. Техніко-технологічний розвиток як необхідна умова розвитку сучасних підприємств [Електронний ресурс] / Олефіренко О.М., Шевлюга О.Г. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/31193/1/olefirenko.pdf>
4. Петрович Й.М. Оновлення техніко-технологічної бази шляхом проведення технічного переозброєння й реконструкції підприємства [Електронний ресурс] / Й.М. Петрович, А.Ф. Кіт, В.В. Кулішов. – Режим доступу: <http://poglyad.com/students/item/15599/>.
5. Євдокимов Ф.І., Лисяков В.П. Механізм оцінки техніко-технологічного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Ф.І. Євдокимов, В.П. Лисяков. – Режим доступу: http://library.donntu.edu.ua/fem/vip97/97_04.pdf
6. Краснокутська Н.С. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку мікроекономічної теорії / Н.С. Краснокутська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету : науково-практичний журнал. – Київ, 2008. – № 5. – С. 54–64.
7. Передерєєва О.С. Дослідження сутності економічної складової техніко-технологічного потенціалу промислових підприємств [Електронний ресурс] / О.С. Передерєєва. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2012.../EC212_25.pdf.
8. Олійник Л.Г. Оновлення техніко-технологічної бази підприємств легкої промисловості: [Електронний ресурс] / Л.Г. Олійник. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/ONG_2006/Economics/17956.doc.htm.
9. Ляшенко О. Методика техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів реконструкції і технічного переоснащення та її

вдосконалення / О. Ляшенко // Банківська справа. – 2007 – № 2. – С. 52–60.

10. Погорелов Ю.С. Розвиток підприємства: поняття та види / Ю.С. Погорелов // Культура народів Причорномор'я. — 2006. — № 88. — С. 75-81.

yuliia.matishchak@gmail.com